

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Економічний факультет

Кафедра фінансів і кредиту

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан економічного факультету

Р.Р. Білоскурський

«25» жовтня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА

(назва навчальної дисципліни)

Вибіркова

(вказати: обов'язкова / вибіркова)

Освітньо-наукова програма

Економіка

(назва програми)

Спеціальність

051 Економіка

(вказати: код, назва)

Галузь знань

05 Соціальні та поведінкові науки

(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти

третій (освітньо-науковий)

(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

Економічний факультет

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання

українська

(вказати: на якій мові читається дисципліна)

Чернівці 2023 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Поведінкова економіка» складена відповідно до освітньо-наукової програми «Економіка» спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», останнє затвердження: наказ ректора Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича від 20 вересня 2023 р. № 349.

Розробник:

Нікіфоров П.О., завідувач кафедри фінансів і кредиту, доктор економічних наук, професор

Погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Економіка» і затверджено на засіданні кафедри фінансів і кредиту

Протокол № «2» від «20» вересня 2023 року

Завідувач кафедри

/П.О. Нікіфоров/

Схвалено методичною радою економічного факультету

Протокол № «2» від «25» жовтня 2023 року

Голова методичної ради економічного факультету

/Р.І. Грешко/

1. Мета навчальної дисципліни «Поведінкова економіка» – формування у здобувачів фундаментальних знань та умінь з теорії та практики прийняття управлінських рішень з урахуванням впливу поведінкових упереджень на основі розуміння причин ірраціональної економічної поведінки.

2. Пререквізити. Навчальна дисципліна «Поведінкова економіка» відповідно до структурно-логічної схеми ОПП слухається здобувачами у 2 семестрі першого року навчання після таких дисциплін як «Філософія та методологія науки», «Актуальні проблеми економіки», «Інноваційна економіка», «Методи і моделі прийняття рішень», «Людський і соціальний капітал».

3. Результати навчання. Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки докторів філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки 051 Економіка (ОНП: «Економіка») вивчення дисципліни сприяє формуванню компетентностей та програмних результатів навчання:

Загальні та фахові компетентності

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК05. Здатність розв'язувати комплексні проблеми економіки на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в економіці та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з економіки та суміжних галузей.

СК06. Здатність обґрунтовувати та готувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей розвитку соціально-економічних систем і процесів із застосуванням математичних методів та моделей

СК07. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні наукові проекти в економіці та дотичні до неї міждисциплінарні підходи, проявляти лідерство та відповідальність при їх реалізації; комерціалізувати результати наукових досліджень та забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності

Програмні результати навчання

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з економіки, управління соціально-економічними системами і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку.

РН02. Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, створювати нові знання у сфері економіки з метою досягнення економічного та соціального розвитку в умовах глобалізації.

РН03. Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямках.

PH11*. Формувати індивідуальну траєкторію саморозвитку, самонавчання та професійної поведінки, приймати оптимальні рішення щодо організації та управління колективною творчою діяльністю, проявляти креативність, оригінальність, ініціативність, гнучкість, стресостійкість, лідерство тощо.

4. Опис навчальної дисципліни

4.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни «Поведінкова економіка»												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекцій	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	2	3	90		10	20			60		залік
Заочна	1	2	3	90		4	6			80		залік

4.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	усього	у тому числі						усього	у тому числі					
		л	п	ла б	інд	с.р.	л		п	ла б	ін д	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Теми лекційних та практичних занять	Змістовий модуль 1. Теоретичні постулати сучасної поведінкової економіки													
Тема 1. Роль людини в економічному розвитку суспільства та сучасна поведінкова економіка 1. Еволюція уявлень про людину в економічних теоріях. 2. Модель раціональної та ірраціональної поведінки економічного суб'єкта. 3. Предмет, цілі та завдання поведінкової економіки.	11	1	2			8	13	1	2				10	
Тема 2. Психофізіологічні та когнітивні процеси в регуляції поведінки економічного суб'єкта: теоретичні виміри	12	2	2			8	10						10	

<p>1. Психофізіологія прийняття рішень в економіці. Афективні чинники людської поведінки.</p> <p>2. Конативні та когнітивні чинники прийняття економічних рішень.</p> <p>3. Феномени знань, соціальної пам'яті та психіки і обмеження процесів мислення.</p>												
<p>Тема 3. Інформаційне середовище прийняття управлінських рішень в економіці та поведінкові упередження</p> <p>1. Суперечності впливу інформації на економічних суб'єктів.</p> <p>2. Інформаційні процеси та прийняття економічних рішень.</p> <p>3. Поведінкові упередження та інформаційне середовище.</p>	12	1	4			7	12	1	1			10
<p>Тема 4. Специфіка проявів поведінкових упереджень та механізми прийняття рішень економічними суб'єктами в умовах ризиків та невизначеності</p> <p>1. Специфіка вітчизняних умов прийняття рішень економічними суб'єктами.</p> <p>2. Концепції прийняття рішень в умовах ризику.</p> <p>3. Прикладне використання поведінкових упереджень в ситуаціях вибору.</p>	10	1	2			7	11		1			10
Разом за ЗМ1	45	5	10			30	46	2	4			40

Теми лекційних та практичних занять	Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти використання поведінкових чинників при розробці та реалізації управлінських рішень											
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 5. Точки відліку, фреймінг та евристики у прийнятті економічних рішень 1. Поняття точки відліку та фреймінгу. 2. Евристики у прийнятті економічних рішень. 3. Помилки «умовиводу».	11	2	2			7	11	1				10
Тема 6. Методи впливу на економічну поведінку суб'єктів 1. Архітектура вибору та відносність критеріїв кращого вибору. 2. Типологія вибору та конфлікти інтересів. 3. Стимули в корекції когнітивних процесів.	12	1	4			7	11	1				10
Тема 7. Соціальні аспекти поведінкової економіки 1. Економічні фактори спільної діяльності. 2. Групове мислення та його наслідки. 3. Соціальні феномени поведінкової економіки.	11	1	2			8	12		2			10
Тема 8. Поведінкові фінанси 1. Критика традиційних фінансових теорій та суть поведінкових фінансів. 2. Специфіка поведінкових моделей суб'єктів особистих, корпоративних та публічних фінансів. 3. Мораль, політика та поведінкові зміни у сфері фінансових відносин.	11	1	2			8	10					10
Разом за ЗМ 2	45	5	10			30	44	2	2			40
Усього годин	90	10	20			60	90	4	6			80

4.3. Зміст індивідуальних завдань для самостійної роботи аспіранта

№	Назва завдання	Кількість годин
	Завдання полягає в аналізі поведінкових упереджень економічних суб'єктів при прийнятті ними управлінських рішень щодо реалізації власних інтересів	
1.	Поведінкова економіка як наука про прийняття економічних рішень в умовах дії ірраціональних чинників	11
2.	Когнітивні, конативні та афективні чинники поведінкових упереджень при прийнятті економічних рішень	11
3.	Продуктивне мислення та основи психології прийняття рішень споживачами	11
4.	Фреймінг у системі поведінкових упереджень: теоретичне розуміння та практичні аспекти	11
5.	Соціальні феномени поведінкової економіки	11
6.	Сутність та основні постулати поведінкових фінансів	11
...		

* ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни за рішенням кафедри (викладача).

5. Освітні технології, методи навчання і викладання навчальної дисципліни

Для викладання навчальної дисципліни «Поведінкова економіка» можуть бути використані наступні освітні технології:

Використання онлайн-презентацій: вони можуть бути створені викладачем або здобувачем та включати пояснення концепцій, приклади і вправи, щоб здобувач міг краще зрозуміти матеріал. Використання платформ для веб-конференцій, таких як Zoom або Google Meet, дозволяє здобувачам та викладачам спілкуватися в режимі реального часу. Викладач може проводити лекції, задавати запитання та спілкуватися зі здобувачами.

Використання соціальних мереж: використання платформ соціальних мереж, таких, наприклад, як Facebook або Telegram може стимулювати активну комунікацію між здобувачами та викладачем. Це дозволяє здобувачам ділитися думками, задавати запитання та обговорювати теми, пов'язані з поведінковою економікою.

Використання онлайн-платформ для навчання: Існують спеціалізовані онлайн-платформи для навчання (до прикладу Київська школа економіки), які надають доступ до курсів з поведінкової економіки. Ці платформи можуть містити відеоуроки, завдання, оцінювання та форуми для обговорень.

Ці технології можуть використовуватися окремо або в поєднанні.

- практичні методи (практичні роботи);
- пояснювально-ілюстративні методи;
- проблемно-пошукові методи;
- ситуаційні завдання;
- робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами;

- самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни;
- дистанційне навчання з використанням відповідних онлайн-платформ.

6. Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

6.1. Критерії підсумкового оцінювання.

Навчальний матеріал розподілено за двома модулями. Максимальна оцінка за кожний модуль складає 30 балів, у сумі 60 балів. Ще 40 балів здобувач може отримати на заліку.

Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, фіксований виступ, творча робота, наукова публікація) відповідь здобувача, презентація матеріалів з аналізу поведінкових упереджень економічних суб'єктів. Формою підсумкового контролю є залік.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- презентація результатів виконання індивідуальних завдань (творчих, аналітичних);
- презентація результатів виконання командних завдань;
- ділові ігри;
- аналітичні звіти;
- розв'язування практичних ситуацій;
- модульні контрольні роботи.

Оцінювання знань здобувача під час практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології прийняття економічних рішень;
- розуміння принципів поведінкової економіки та уміння оцінювати ірраціональні чинники в поведінкових моделях різних економічних суб'єктів;
- застосування відомих поведінкових упереджень при оцінці якості прийняття управлінських рішень;
- здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань, бачити слабкі й сильні сторони будь-якої економічної діяльності, обґрунтовувати можливості і загрози, що існують у зовнішньому середовищі діяльності економічних суб'єктів;
- вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання.

Теоретичні результати навчання оцінюються за виконання таких завдань: підготовка та презентація дослідження певних груп поведінкових упереджень – до 10 балів; написання тез доповіді та виступ на науковій конференції – до 10 балів (на вибір здобувача).

Практичні результати оцінюються за результатами участі здобувачів на кожному з практичних занять.

Підсумковий контроль знань та компетентностей здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення заліку, завданням якого є підготовка та захист індивідуальної роботи.

6.2. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)								Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовний модуль 1				Змістовний модуль 2				40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8		
8	7	8	7	8	8	7	7		

T1, T2 ... T10 – теми змістових модулів.

6.3. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
зараховано	A (90-100)	відмінно
	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
незараховано	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

7. Рекомендована література

7.1. Основна

1. Канеман Даніел, Сібоні Олів'є, Санстейн Кас. Шум: хибність людських суджень / пер. з англ. 2-е вид. К.: Наш формат.2023. 360 с.
2. Нікіфоров П.О., Марич М.Г. Поведінкові фінанси. Навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т. 2022. 144 с. <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4715>
3. Поведінкова економіка: від теорії до практики: міждисциплінарний навчальний посібник. За науковою ред. к.е.н., доц. Татомир І.Л., к.е.н., доц. Квасній Л.Г. Трускавець: ПОСВІТ. 2022. 408 с. <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/11/PovedinkovaEKONOMIKA-2022-1.pdf>

4. Талер Річард. Поведінкова економіка. Чому люди діють ірраціонально і як отримати з цього вигоду. К.: Наш формат, 2021. 464 с.
5. Талер Р., Санстейн К. Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір: пер. з англ. О. Захарченко. К.: Наш формат, 2017. 312 с.
6. Stefano Calicchio Простий підхід до поведінкових фінансів: Вступний посібник з теоретичних та операційних принципів поведінкових фінансів для покращення інвестиційних результатів. 2022. 123 с. [Електронна книга]

7.2. Допоміжна

1. Базецька Г. І. Економічна поведінка в умовах невизначеності. *Економічна теорія та право*. 2021. № 4 (47). С. 53-68.
2. Ватаманюк О.З. Раціональність поведінки людини в економічній науці: класичний та неокласичний підходи. *Економічна теорія та право*. 2018. № 2 (33). С. 11-25.
3. Гудзь, М. Поведінкова економіка в умовах війни: вплив емоцій на економічні рішення громадян. *Економіка та суспільство*. 2023 № 50.
4. Декура Т., Маркович І. Основні риси та особливості становлення поведінкової та експериментальної економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2021. Вип. 2 (25). С. 465-473. Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21mibtee.pdf>
5. Кваша О. В. Основні положення та гіпотези поведінкових фінансів. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 225–231.
6. Кривий В.І. Передумови виникнення поведінкової економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. Херсон, 2016. Вип. 18. С. 12-16.
7. Лібенко Ю.С. Психологічні аспекти поведінкової економіки. Міжнародна наукова конференція «Цифрова та інноваційна економіка: процеси, стратегії, технології» (25 січня, м. Кельце, Республіка Польща), 2019.
8. Марчишин Н. Роль поведінкової економіки в системі економічних наук. *Вісник Економіки*. 2023 . №3. С. 182-197.
9. Молоканова В., Гордєєва І. Системний підхід до управління проектами в умовах поведінкової економіки. *Управління розвитком складних систем*. 2021. № 45. С. 43-49.
10. Повод, Т., Адвокатова, Н. Поведінкова економіка: сутність та концептуалізація поняття. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. С.213-221.
11. Поведінкова економіка у вимірах мейнстрімних економічних теорій. Diss. «Національний університет. Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». 2022.
12. Солодухін С. В., Шайтанова Є. С. Сучасні підходи до аналізу впливу поведінкових факторів в управлінні економічними об'єктами. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 15. Ч.2. С. 129-132.
13. Сомик О. М. Роль ціннісних орієнтацій у формуванні економічної активності в контексті поведінкової економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 36 (2). С. 61-65.
14. Талер Р. Поведінкова економіка. Як емоції впливають на економічні рішення. 2018.
15. Танклевська Н. С., Повод Т. М. Поведінкова економіка: етимологія, сутність, теорія. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Економіка, менеджмент та право*. 2021. Випуск 3. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1232340.pdf>
16. Тельнов А. С. Решміділова С. Л. Розвиток поведінкової економіки у прийнятті економічних рішень. *Економічний вісник. Серія: Фінанси, облік, оподаткування*. 2020. Вип. 5. С. 160–170.
17. Ушакова Н.Г., Помінова І.І. Поведінкова економіка в парадигмальній структурі сучасної економічної теорії. *БізнесІнформ*. 2019. №9. С. 8-13.

18. Швалюк Л. Поведінкова економіка. Український контекст. Тиждень.ua. 2017. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/203054>.
19. Як маніпулюють інформацією. Медіа Драйвер. URL: http://mediadrivеr.online/manipuliatsiyi_ta_propahanda/yak-manipulyuyut-informatsiyeyu/

7.2. Інформаційні ресурси

Офіційні сайти органів державного управління України та міжнародних фінансових організацій

1. Кабінет Міністрів України – [http:// www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)
2. Міністерство економіки України – <http://www.me.gov.ua>
3. Міністерство фінансів України – <http://www.minfin.gov.ua>
4. Національний банк України – [http:// www.nbu.gov.ua](http://www.nbu.gov.ua)
5. Організація економічної співпраці та розвитку (OECD) <http://www.oecd.org/>
6. Міжнародний валютний фонд – <http://www.imf.org/>

Офіційні сайти науково-дослідних інститутів і центрів, пошукових систем:

1. База українського законодавства в Інтернет – www.lawukraine.com
2. Інститут глобальних стратегій – www.igls.com.ua
3. Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова – www.ucers.org

Офіційні сайти наукових і електронних бібліотек:

1. Електронна бібліотека – www.lib.com.ua
2. Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича – <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua>
3. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського – www.nbuv.gov.ua